

LOGIČKE POGREŠKE

ZADATAK 1: Kako biste što kvalitetnije riješili kviz, pročitajte tekst o najčešćim logičkim pogreškama, primjerima istih te načinima kako ih izbjeći

ZADATAK 2: Prepoznaj logičke pogreške rješavajući kviz koji možeš naći ovdje <https://forms.gle/cSZr5ndU9oC4ShCU6>

Svoju argumentaciju možete učiniti kvalitetnijom ako:

- Koristite dobre/jake premise – koristite izjave koje su istodobno istinite i relevantne
- Osigurajte dovoljno dobre primjere i dovoljno relevantne razloge za ono što govorite
- Provjerite da ste pokrili sva najvažnija pitanja unutar neke diskusije, odnosno da niste previdjeli neko ključno pitanje (*npr. uvjerite roditelje kako ste odgovorni, ne pijete, ne divljate i kako vam se ništa neće dogoditi ako ostanete vani do 3, ali zaboravite da vas oni van ne puštaju zato što imate 2 iz matematike i uopće ih ne zanimaju vaše alkoholno/izlazne navike.*)
- Ne iznosite izjave koje ne možete podržati (*npr. "Svi moji prijatelji idu! Nikome se ništa nikada nije dogodilo!"*). U tom slučaju vaš argument pada u vodu čim se nađe suprotan primjer, a on se uvijek postoji.

Kvalitetan argument sastoji se od izjave koju objašnjavate i potkrepljujete primjerima koji potvrđuju objašnjenje. Znači, dobra argumentacija je smisleno slaganje razloga i primjera kako bi nešto dokazali. Ovo radimo stalno, neovisno o debati. Tipičan primjer argumentacije u svakodnevnom životu:

„Želim ostati vani poslije ponoći (*teza*). Punoljetan sam i odgovoran (*razlog*) i kao što znate nikada nisam napravio nešto loše (*primjer*), Zagreb je siguran grad (*razlog*) ima gotovo nultu stopu kriminala (*primjer*), većina izlazaka i počinje poslije ponoći (*razlog*)! Svi moji prijatelji ostaju vani poslije ponoći (*razlog*) i nikome se nikada ništa nije dogodilo

(primjer). Stoga, je jedino razumno da me pustite da budem vani jednako dugo kao i svi ostali (zaključak koji povezuje argumentaciju sa tezom)¹

Neke od logičkih pogrešaka s kojima se najčešće susrećemo su: *generalizacija*, *kriva konkluzija*, *post hoc ergo propter hoc* (poslije nečega znači zbog nečega), *ad populum* (pozivanje na većinu), *"slippery slope"* (klizava padina), *slaba analogija*, *poziv krivom autoritetu*, *ad hominem tu quoque* (poziv na licemjerje), *izazivanje sažaljenja* (pozivanje na emocije), *"straw man argument"* ("slamnati čovjek"), *crvena haringa*, *lažna alternativa te kružni argument*.

Navedene logičke pogreške su objašnjene ovdje:

1. GENERALIZACIJA: Iako njen naziv govori već dosta toga sam po sebi, ova pogreška događa se kada na temelju malog ili pristranog uzorka donesemo opći zaključak. U svakodnevnom životu korištenje takvih pogrešaka sigurno je poznatije pod pojmom predrasuda koje gajimo prema drugima.²

PRIMJER: Jučer sam hodao ulicom i vidio trojicu Roma kako otimaju torbicu starici, ruše je na pod i zatim bježe. A naš je kvart pun Roma, tko će se više osjećati sigurno? Sve ih treba pozatvarati jer kriminalci u zatvor i pripadaju'.

OBJAŠNJENJE: Tu vidimo jedan od najčešćih svakodnevnih primjera korištenja generalizacije. Na temelju uzorka od troje ljudi, autor argumenta zaključuje kako su svi pripadnici određene etničke skupine kriminalci.

2. KRIVA KONKLUZIJA / NE SLIJEDI (NON SEQUITUR): Ova logička pogreška nastaje kada se izvodi tvrdnja koja ne slijedi iz danih premisa. Izvedena tvrdnja može biti i istinita, ali zaključak nije valjan jer ne postoji veza između premise i izvedene tvrdnje. Ovu logičku pogrešku možemo prepoznati i u svakodnevnom govoru kada primjetimo iznođenje

---

¹An Illustrated Book of Bad Arguments. <https://bookofbadarguments.com/> (preuzeto 28.4.2020)

² Stojadinović, Predrag. Logičke pogreške za koje je dobro znati. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk, 2016

nepovezanih tvdnji, ili kada druga osoba daje odgovor ili komentar koji nema veze s prethodnom izjavom ili pitanjem.

PRIMJER: Ako kupite ovaj automobil, svi prijatelji će vas voljeti.

OBJAŠNJENJE: Ne nužno. Neki prijatelji će možda biti ljubomorni, neke neće biti briga, ali iz gornjeg primjera je posve nejasno kakve veze ima ljubav prijatelja s kupnjom novog automobila

PRIMJER 2: Globalno zatopljenje uzrokuju sunčane pjege, što znači da ga ne uzrokuju ljudi.

OBJAŠNJENJE: Jedan poznati uzrok ne isključuje sve ostale dodatne uzroke.

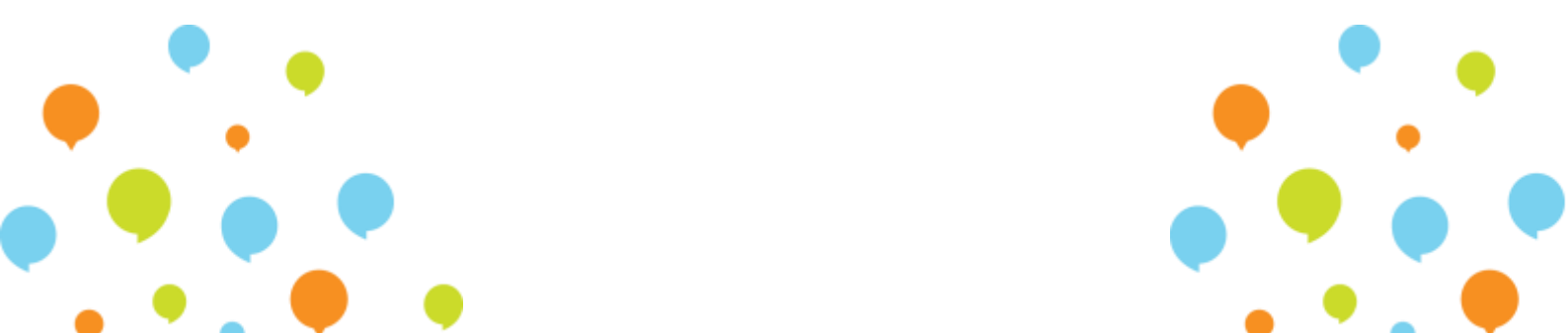
3. POST HOC ERGO PROPTER HOC (POSILIJE NEČEGA ZNAČI ZBOG NEČEGA): logička pogreška u kojoj se jedna pojava smatra uzrokom druge samo zato što se dogodila prije.

PRIMJER: RH je povećala poreze 2015. godine. Od 2015. godine RH bilježi pad broja vjenčanja. Visoki porezi očito uzrokuju smanjenje broja vjenčanja.

OBJAŠNJENJE: Moguće je da su visoki porezi doveli do smanjenog broja vjenčanja, ali iz izrečenog to ne smijemo zaključiti jer za to nemamo dokaze. Vjerojatnije je da je vlada zbog ekonomske krize ostala bez novaca i povećala poreze, a da na broj parova koji su se/nisu vjenčali utječe niz dodatnih faktora (pad povjerenja u vjerske institucije, liberalizacija međuljudskih odnosa, financijski problemi, povećana emigracija itd)

4. AD POPULUM (POZIVANJE NA VEĆINU): Ovakav tip argumenta upotrebljava činjenicu da popriličan broj ljudi, možda čak i većina vjeruje u nešto kao dokaz da to mora biti istinito. Kroz povijest, neki argumenti ovakve vrste su sprječavali šire prihvaćanje revolucionarnih ideja: Galileo se suočio s ismijavanjem od strane svojih suvremenika zbog njihove potpore Kopernikanskom modelu.

PRIMJER: Svi tvoji cool frendovi nose ovaj gel za kosu: budi jedan od njih!

OBJAŠNJENJE: Iako je primamljiva ponuda postati "cool", ona ničim ne podupire obvezu kupnje proizvoda koji je reklamiran. Političari često koriste sličnu retoriku kako bi dali zamah svojim kampanjama i utjecali na glasače.

35. SKLIZAVA PADINA ("SLIPPERY SLOPE"): Ovom logičkom pogreškom se pokušava diskreditirati suprotnu stranu tvrdeći da će njezino prihvaćanje nedvojbeno dovesti do slijeda nepoželjnih događaja. Iako je moguće da će se dogoditi taj ili sličan slijed događaja, treba imati na umu da se svaka promjena događa s određenom vjerojatnosti, dok ovaj oblik argumenta pretpostavlja da su sve promjene neizbježne, a ne pruža dokaze koji bi to poduprli. Ova logička pogreška cilja na strahove publike (i/ili debatnog suca) te je povezana i s drugim logičkim pogreškama poput "pozivanje na strah", "lažna dilema" te "argument iz posljedica".

PRIMJER: Ne bismo smjeli dopustiti ljudima nekontrolirani pristup internetu. Ubrzo nakon toga, ljudi će češće posjećivati web stranice s nasilnim sadržajem i uskoro će se moral društva urušiti i svest ćemo se na životinje.

OBJAŠNJENJE: U gore navedenom primjeru nije dan niti jedan dokaz, osim neutemeljenih nagađanja o tome da pristup internetu povlači sa sobom raspad morala društva, dok se istovremeno pretpostavljaju određene stvari o ponašanju pojedinca.

6. SLABA ANALOGIJA: Ova logička pogreška se može nazvati i "pogrešna analogija", "lažna analogija" ili "argument iz lažne sličnosti", a označava korištenje analogije tamo gdje ima više razlika nego sličnosti.

Slaba analogija je retorička pogreška koja nastaje kada se u prilog nekoj tvrdnji njezin zagovornik poziva na analogiju, usporedbu objekata ili ideja sa sličnim osobinama, ali ta analogija zapravo ne govori u prilog tvrdnje jer postoje značajne razlike koje nisu uvažene, već su prešućene. Katkad su te razlike namjerno zanemarene, a ponekad osoba nehotice zasniva svoju tvrdnju na analogijama, a da ne zna za njih, ili ne zna jesu li one relevantne. Metafore i analogije mogu biti vrlo korisne prilikom objašnjavanja mnogih

---

³ Kisiček, Gabrijela. *Pogreške u argumentaciji-dvojbe u tumačenju i klasifikaciji* U Govor XXVIII.. Zagreb, Filozofski fakultet, 2020

pojava i često igraju izuzetno važnu ulogu u učenju. Međutim, zbog rasprostranjenosti pogrešnih analogija, one su manje korisne u izvođenju zaključaka.

PRIMJER:

1.premisa: Svemir nalikuje satnom mehanizmu.

2.premisa: Svaki sat je netko morao izraditi

Konkluzija: Budući da svemir nalikuje satu, mora imati svoga tvorca.

OBJAŠNJENJE: Prepoznamo da je analogija pogrešna već nabrojanjem golemih i prilično očitih razlika između svemira i sata. Iz analogije svemira sa satom mogu se izvući brojni apsurdni zaključci poput "budući da svemir nalikuje satu, može dobro poslužiti za pokazivanje vremena". Primjer je i citat talijanskog astronoma Francesca Sizzija iz 17. stoljeća koji zaključuje: "Životinje u glavi imaju sedam prozora: dvije nosnice, dva oka, dva uha i usta. iz ovoga, a i iz mnogih drugih sličnosti u prirodi, zaključujemo da mora biti sedam planeta".

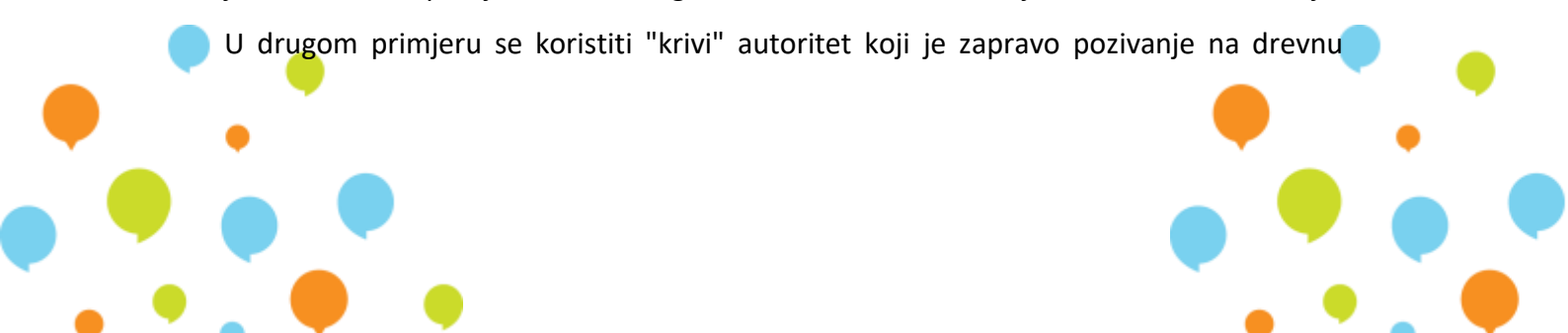
7. POZIVANJE NA KRIVI (NEBITAN) AUTORITET: Ova logička pogreška poziva na "osjećaj" ili "dojam" da ostali imaju više znanja. Treba imati na umu da se opravdano možemo pozvati na relevantan autoritet, kao što to obično čine znanstvenici i profesori. Argument postaje pogrešan kada se poziva na autoritet koji nije stručan u navedenom području. Slično pozivanje je i na neodređen autoritet, gdje se ideja pripisuje nekom neprecizno određenom.

PRIMJER 1: Profesori u Njemačkoj su pokazali da je to i to istinito.

PRIMJER 2: Astrologiju su primjenjivale tehnološki napredne civilizacije kao što su drevni Kinezi. Stoga, ona mora biti istinita.

OBJAŠNJENJE: U prvom primjeru vidimo primjer logičke pogreške u kojem nije jasno tko je točno autoritet, i samim time ne možemo pouzdano tvrditi da su ti autoriteti u pravu jer ne možemo provjeriti niti na koga se točno odnosi ta tvrdnja, ili istinitost te tvrdnje.

U drugom primjeru se koristiti "krivi" autoritet koji je zapravo pozivanje na drevnu

mudrost, gdje se pretpostavlja da je nešto istinito samo zato što se vjeruje da je bilo istinito prije nekog određenog vremena.

8.AD HOMINEM TU QUQUE (POZIV NA LICEMJERJE): Ovo je logička pogreška koja nastoji diskreditirati stav druge osobe tvrdeći da se osoba ne ponaša u skladu sa stavom koji zastupa. U njoj se pokušava prikazati da se kritika ili objektivnost odnose i na osobu koja navodi početni argument. Ova tehnika pokušava isključivo odbaciti argumente druge osobe prebacujući središte pozornosti s argumenta na kritiku nedosljednosti osobe. Ovaj tip pogreške u zaključivanju je sličan ad hominem pogrešci, koja je također logička pogreška u kojoj je argument druge osobe zasnovan isključivo na osobnoj i/ili (za argument) nevažnoj činjenici o drugoj osobi. Iako je možda istinito da se osoba ponaša licemjerno ili nedosljedno, sama ta činjenica ne opovrgava argument.

PRIMJER: Ako stvarno vjeruješ u zaštitu okoliša, umjesto da se sa mnom raspravljáš, trebao bi skupljati smeće iz rijeke.

OBJAŠNJENJE: Vjerojatno je da je namjera prvog govornika bila istaknuti prednosti zaštite okoliša, a ne predstaviti vlastito moralno stajalište. Samim time napad na radnje govornika ne pobija njegov argument.

9. IZAZIVANJE SAŽALJENJA (POZIVANJE NA EMOCIJE): Pozivanje na emocije je pogreška u kojoj se umjesto pozivanja na logiku zlorabe protivnikove i sućeve emocije. Ta se manipulacija može proizvesti na više načina i treba imati na umu da ponekad i logički valjan zaključak može izazvati emocije ili imati emocionalni aspekt sažaljenja. Pogreška nastaje kad se izazivanje emocija koristi umjesto logike kao način prikriivanja činjenice da ne postoji uvjerljiv racionalni razlog za neki stav. Baš zato što emocije utječu na gotovo sve odluke u životu, pozivanje na emocije/izazivanje sažaljenja je česta i efikasna taktika. Ipak, smatramo da je nekorektna jer navodi protivnika da reagira afektivno, a ne razumno.

PRIMJER: Sigurno ste pogrešno ocijenili moj test. Tjednima sam naporno učio jer mi posao ovisi od ove ocjene. Ako me srušite, gotovo je samnom!

OBJAŠNJENJE: Govornik izaziva sažaljenje umjesto da analizira odgovore i rezultate testa. Ovdje možemo uočiti i logičku pogrešku "crvena haringa" odnosno skretanje s teme ciljem izazivanja neracionalne i emotivne reakcije profesora umjesto vođenjem pravilima pri ocjenjivanju testa.

10. STRAW MAN ("SLAMNATI ČOVJEK" ili "KULA OD KARATA"): Fraza "napraviti čovjeka od slame" podrazumijeva namjerno karikiranje argumenta druge osobe s ciljem napadanja te karikature umjesto stvarnog argumenta. Primjeri za to su pogrešno interpretiranje, krivo citiranje ili tumačenje te pretjerano pojednostavljivanje (reductio ad absurdum). Cilj karikiranja je učiniti stvarni argument što apsurdnijim čime on postaje lakša meta za napad, a osobu se navodi da umjesto svog izvornog argumenta brani besmislicu.

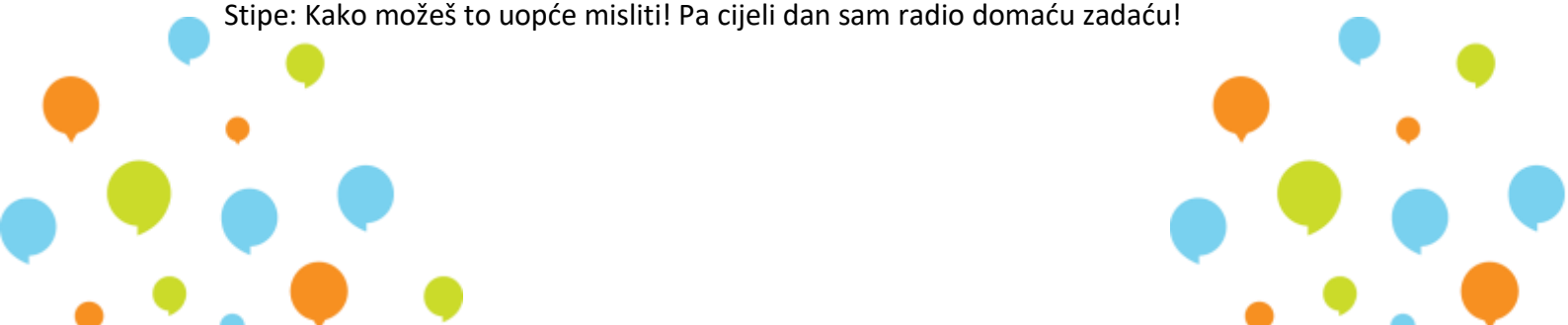
PRIMJER: Moj protivnik vas pokušava uvjeriti da smo evoluirali od majmuna koji se ljuljaju po stablima: zaista uvredljiva tvrdnja.

OBJAŠNJENJE: Ovo je pogrešna interpretacija onoga što tvrdi evolucijska biologija, a to je ideja da ljudi i čovjekoliki majmuni imaju zajedničkog pretka od prije 4,5 milijuna godina. Pogrešno interpretiranje ideje je puno lakše nego pobijanje dokaza za nju.

11. CRVENA HARINGA: Ovaj logička pogreška je odgovor kojim se sugovornika obmanjuje ili mu se odvraća pažnju od glavne teme ili argumenta. Ponekad se tom retoričkom strategijom služe političari, ali i pisci kako bi čitatelju namjerno odvratili pažnju. Crvena haringa je zapravo retorička pogreška: premda može izgledati prihvatljivo i "logično"- uvijek je riječ o skretanju sa teme rasprave ili dijaloga. Podrjetlo naziva potječe od Williama Cobbetta, koji se pozivao na sljedeću praksu: nekada su se smrdljivom ribom zavaravali psi tragači i tako im je skretana pažnja s mirisa koji slijede. Ipak, ovo je sačuvano u zapisima navedenog ribara te za isto ne postoje konkretni dokazi niti kako je taj termin primijenjen baš za ovu logičku pogrešku.

PRIMJER: Mama: Ne možeš ići na zabavu jer se plašim da ćeš piti alkohol.

Stipe: Kako možeš to uopće misliti! Pa cijeli dan sam radio domaću zadaću!

OBJAŠNJENJE: Rad na domaćoj zadaći nema nikakve veze s konzumiranjem alkohola. Stipe skreće temu s opijanja na svoje zasluge kako bi mu mama više vjerovala.

12. KRUŽNI ARGUMENT: Argument u kojem je zaključak već uklopljen u premise. Ova pogreška se naziva i paradoksalno razmišljanje ili kružna logika. Kružni zaključak je logička pogreška koja nastaje kada zaključak polazi od pretpostavke koja bi trebala ujedno biti i izvedena istim zaključkom. Moguće je da (slučajno) rezultat kružnog zaključka bude istinita tvdnja, ali on nije ispravno zaključen. Zaključak koji se bazira na ovoj pogrešci ima sljedeću formu:

1.premisa: P je točno zbog Q.

2.premisa: Q je točno zbog P.

Konkluzija: P je točno.

PRIMJER: Biblija je Božja riječ jer nam Bog tako kaže u Bibliji.

OBJAŠNJENJE: Kao što je vidljivo u primjeru, u premisi "Biblija je Božja riječ" je kao pretpostavka iznesena upravo tvrdnja koja će se izvesti kao zaključak "jer nam Bog tako kaže u Bibliji" i zbog toga ta tvrdnja ne može biti istinita.

13. POZIVANJE NA NEZNANJE: Takav argument pretpostavlja da je neka tvrdnja istinita samo zato što ne postoji dokaz da nije.

PRIMJER: Ne postoji uvjerljiv dokaz da NLO-i ne posjećuju Zemlju. Zaključujem da NLO-i postoje.

OBJAŠNJENJE: Kada se naš sugovornik poziva na neznanje, moramo se zapitati što je vjerojatno, a što manje vjerojatno na temelju dokaza iz prijašnjih opažaja. Je li vjerojatnije da je objekt koji leti svemirom ljudska tvorevina ili prirodna pojava, ili je, s druge strane, vjerojatnije da nas posjećuju izvanzemaljci s drugog planeta? Budući da smo često primjetili prethodno, ali nikad i potomje, trebalo bi zaključiti da je malo vjerojatno da su NLO zapravo izvanzemaljci koji nas posjećuju iz svemira.

